

Morální volba dobra ve vědě

1. ročník Všeobecného lékařství, 2. lékařská fakulta UK, školní rok 2016/2017

„To první, v čem spočívá hodnota vědy, je všem známo. Je to fakt, že vědecké znalosti nám umožňují provádět nejrůznější věci a nejrůznější věci i vytvářet. Ovšem, když vyrábíme dobré věci, nedají se přičítat k dobru jen vědění; zásluhu má na tom i morální volba, která nás k dobré věci vedla. Vědecké znalosti jsou silou, umožňující konat buď dobro, nebo zlo – ale neobsahují instrukce, jak je používat. Taková síla má nespornou hodnotu – i když může být negována tím, že s ní člověk nevhodně naloží.“ (Feynman)

Tento citát amerického fyzika jsem si vybral nejenom proto, že mě oslovuje jeho osobnost a jeho knihy, ale také jelikož si myslím, že v tomto výroku se dotýká rozporuplného a velmi aktuálního tématu etiky ve vztahu k vědě a především jejímu využívání v praktickém životě. V dnešní době je věda a vědecké poznání pravděpodobně tím nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje naše životy. Ovšem často se přitom zapomíná na etickou a morální stránku věci.

Stejně jako s rostoucím věkem dítěte musí růst také jeho zodpovědnost vůči sobě samému i vůči ostatním (vždyť i následky chování malého dítěte a téměř dospělého člověka budou mít různou závažnost), tak i s rostoucími možnostmi, které nám dává věda prakticky ve všech oborech lidské činnosti musíme nakládat zodpovědně s velkým důrazem na etiku, jednoduše proto, že i zde budou mít následky větší dopad. Například pokud by se před 100 lety rozhodl ruský car rozpoutat válku, měla by pravděpodobně lokální charakter. Pokud by se tak rozhodl dnes ruský prezident, byly by následky mnohem dalekosáhlejší. Vidíme tedy, že rozvoj vědy samotné neumenšuje nutnost uvažovat nejenom o “technickém” hledisku a řešení problému, ba právě naopak.

Myslím si, že jedním z problémů dnešní společnosti je nedostatek pokory. Lidé se při snaze “být svým pánem” snadno stávají samolibými a s touhou po naprosté nezávislosti narážejí nutně na problémy. Nikdo v civilizovaném světě nebude pochybovat nad tím, že je nemorální ukrást sousedovi auto, jenom proto, že se mi líbí a chci ho. Stejně tak budeme negativně vnímat silnějšího spolužáka ve škole, který bude šikanovat ostatní s tím, že mu to prostě projde. Zkrátka je nutné dodržovat určitá pravidla. A dnešní zákony jsou zjevně pouze jakýmsi etickým minimem. Dříve jako nadstavba fungovalo náboženství. Dnes ovšem, když se člověk obejde díky pokroku bez něj, zůstává po něm místo morální normy možnost uskutečnit něco, co já sám chci a můžu to také díky pokroku velmi lehce dostat a už se nestarám o důsledky a morální rovinu svého jednání. Chtěl bych tím říct, že pouhá schopnost něčeho dosáhnout to ještě nečiní morálně správným. Konkrétně v

oboru medicíny je mnoho velmi diskutovaných témat, mimo jiné například eutanázie, potraty, klonování, umělé oplodnění a další. Vystává tím mnoho etických otázek a problémů, které nikdo dříve řešit nemusel. A jelikož se jedná o velmi rychle se rozvíjející obor, jsou to často problémy které nejsou vyřešeny ani po právní stránce. Mimo jiné se také s pomocí vědeckého pokroku dostáváme do oblastí hraničních oblastí (např. zkoumání duševních aktivit člověka atp.), které nelze objektivně přírodovědecky zkoumat a popisovat.

Řekl bych, že morálka a etika jsou oblasti, kde lze pouze částečně stanovit co je správné a co ne, tudíž všechno ostatní, co leží mezi těmito “ostrůvky”, na kterých se lze bez debat shodnout je prostor pro diskusi, kde každý má právo na vlastní názor a zároveň nikdo nemá absolutní pravdu. A zejména zde je podle mě důležitý apel na každého jednotlivce, aby se snažil, jak píše Feynman, přijít na to, jak se věci mají a udělat si, pokud možno, nejobjektivnější názor, který ovšem bude nevyhnutelně záviset na rozdílnostech každého člověka, jeho původu, zkušenostech a prostředí.

Profese lékaře je právě jednou z těch, kde je velmi důležitý zodpovědný přístup při řešení etických problémů, jelikož zde často nejde o nic menšího, než je lidský život a jeho důstojnost. Proto je dle mého názoru žádoucí, vštěpovat důležitost morálního hlediska při rozhodování především lidem pracujícím v oboru medicíny. Vždyť kdo jiný, když ne lékaři, by měl dbát na ochranu lidí? Protože jsou to právě oni, kdo mají v dnešní době díky vědě tak obrovské možnosti při ovlivňování životů svých pacientů a je proto velmi důležité, aby těchto možností využívali ku prospěchu pacientů v souladu s vlastním dobře vypěstovaným svědomím a nikoliv pouze s ohledem na vlastní prospěch, či i často nerozvážné touhy a žádosti pacientů. Tím, že má lékař tak velké možnosti a tudíž i velkou moc a společenské postavení, měl by se mimo jiné stát někým, kdo ve společnosti dbá na všeobecnou morálku, etické smýšlení a jednání. Zejména v dnešní demoralizované společnosti v krizi je tato úloha důležitější než dříve a klade i na lékaře větší nároky, které ovšem nelze vynucovat, či nějak vyrovnat hmotně. I přesto je potřeba odpoutat se od materialismu dnešní doby a klást důraz i na jiné hodnoty.

Zdroje:

FEYNMAN, Richard. To nemyslíte vážně, pane Feynmane! Překl. J. Klíma. Praha: Aurora, 2013